

Valóságos mese a Skanzen Mesetáborában

Kustánné Hegyi Füstös Ilona, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

„A mese az EMBER története, akinek hőssé kell válnia, hogy emberségét megőrizze.” (Nagy Olga)

A Skanzen népmesei környezete kiváló terepasztal ahhoz, hogy a nyári táborokban a mesék világa és a valóság közti kapcsolatot játékos, dramatikus tevékenységekkel dolgozzák föl a táborozók. A több évtizedes múzeumpedagógiai múlttra visszatekintő, elhivatott szakmai alkotó közösség, a gyönyörű természeti környezet, a hiteles néprajzi kiállítások, a pihenés ideális hely a hőssé válás megélésére. Nem véletlen, hogy a kikapcsolódás és a szórakozva tanulás miatt is nagyon közkedvelt a gyerekek és szülők körében egyaránt.

Visszapillantó

Minden az Izeg-mozog táborral kezdődött 2005-ben, amikor egy fiatal, lelkes házaspár saját tábori programját valósította meg a Skanzenben több héten keresztül. A helyszín és a programok tekintetében is sok tenni valónk akadt múzeumpedagógusként, hiszen az alkalmazkodáson, társas kapcsolatok csiszolásán túl igyekeztünk a múzeum hiteles, szabadtéri kiállításait is érzékletessé tenni a gyerekek számára. Több külső táborszervezőnek is megtetszett a szép természeti és néprajzi környezet, és kézműves mester, művész tanár is tartott 1-1 hetet a mi csűrjeinket tekintve bázisul. Azóta is sokan élnek a múzeumpedagógiai foglalkozások tábor gazdagító erejével. Született egy versbe szedett, humoros „regula a táborban” című rendtartás is - a falusi oskolák házirendje alapján -, ami érvényes a mindenkori táborokra:

REGULA A TÁBORBAN 2021.

Kitört már a vakáció, ezt fütyüli minden rigó.
 Jó izegni, mozogni, lótni, futni, labdázni.
 A piszkos kéz ma nagy vétség, tisztaság fél egészség.
 Fertőtlenítsd kezedet, aztán minden jól mehet.
 Csapatokban barangolunk, kellő távolságot tartunk.
 Hapci, kuckuc, orrfújás, zsebkendő kell, nem vitás.
 Rajzolás és táncolás, bábozás, és testmozgás,
 Vidám ének, virágos rét, nem az online ad most leckét.
 Úgy siess a táborodba, mint kisbárány az akolba!
 Ugrándozzál, játszadozzál, de sohase káromkodjál!
 Figyelmezz ott a felnőttre, s az ikszesek* intésére!
 Addig tanulj, míg időd van, előveszed nagy korodban!
 A szemetet ne dobáld el, erre csak a kosár jó hely!
 Enni-inni támad kedved, kezedet jól csutakold meg!
 Törülköző, szappan, az ajtózár kattán.
 Kicsi dolog, nagydolog, papír csörren, víz csorog.
 Ügyeskedj a kezeddal, amit csinálsz, rakd jól el!
 Társaidtól is tanulj, ötlet, játék, visszahull.
 A műhelyek hűvösében viasz, fonál, gyöngy a kézben.
 Csavarintás, formázás, csomókötés, csattogás.
 Játékuvar, lúdtalpacska, gólyalábra fiú, fruska!
 Papírsárkány, terménykép, szólj, ha ez még nem elég!
 A természet lágy ölén, sétálgatunk, te meg én.
 Mesebeli régi házak, fedezd fel és ne légy fáradt!
 El is röpült ez a hét, jó volna maradni még!
 Barátok és tanárok, jövőre is rám vártok?

* ikszes = iskolai közösségi szolgálatos középiskolás diák

2007 óta már maga a Múzeum kínálja a felejthetetlen táborozás lehetőségét a *Heted7 nyári napközis táborban*. Kezdetben csak a júliusi turnusokat hirdettük meg, majd közkedveltségének köszönhetően már a nyár 9 hetén átívelve, hogy a 6-12 év közötti gyerekek a természetvédelmi terület lankás dombjain, rétjein, a Sztaravoda patak forrásánál és galériaerdőjében, valamint a nemzetközi viszonylatban is egyedülálló Szabadtéri Néprajzi Múzeum 8 tájegységi kiállításában

Izeg-mozog tábor 2007 – Tibi bá'-val feltarisznyázva

Heted7 tábor 2012 – A három leány vándorútja

tölthessék szünidejüket, naponta 8-17 óra között. A paraszti kultúra épített és tárgyi világa hiteles terepasztal ahhoz, hogy élményeken keresztül, játékosan ismerkedjenek meg elődeink gazdálkodó életmódjával, a természetes anyagok leleményes felhasználásával, a valahai gyerekek egyszerű, de nagyszerű játékaival. A népmesei környezet minden alkalommal felidéz valamilyen népmesét, mondókát, népdalt, szokást, hiszen itt kézzel-foghatóvá válnak a népköltészet mára funkciójukat veszített szavai. A nyári táborok profilját minden esetben az illető táborvezetők karaktere, szakterülete határozza meg. Sok gyerek a szülők elfoglaltságához igazodó időpontban jön, mások a táborvezetőkhez ragaszkodnak, vannak, akiket viszont az adott téma vonz. Szerencsére

Integrált tábor 2015. – A megtalált királylány

Integrált tábor 2018 – Közösen könnyebb – ikszesek és fogyatékkal élők együtt

sokan visszatérnek évről évre, míg „ki nem öregszenek”. Utána középiskolásként az iskolai közösségi szolgálat 50 óráját is szívesen teljesítik nálunk, mint rutinos, beavatatott táborozók.

Valamilyen módon mindig is előbukkant a népmese, nem csak az ebéd utáni pihenéskor, hanem például a *Mesekincs*, vagy a *Mesebolt* táborban is. Ebben a tündérmeseik segítőivel ismerkedtünk meg földön, vízben, levegőben, összehasonlítva a valóságos és csodás elemeket, majd „mese-motyót” készítettünk, amibe a saját összeállítású, meseboltbeli „árlap” alapján tudtak egymástól is „vásárolni” a gyerekek. A „*Mindentároló*” boltocskában a szatócsbolt változatossága szerint varázseszközök, csodálatos tárgyak cseréltek gazdát. (pl. a *Terülj, terülj, asztalkám, az üssed, üssed, botocskám, vagy a láthatatlanná tévő kalap*.) A Bábszínházban egymásnak bábozták el rögtönzött meséiket az alkotók, melyek végki-csengése természetesen - a segítőknél köszönhetően -, a „jó tett helyében jót várj!” volt. Sokszor bizonyíthatták a gyerekek cselekedeteikkel is, hogy hőssé tudnak válni például, amikor a roskadozó almafát megszabadították édes terhétől, vagy a kemencét a piruló cipóktól. A tárgyak és a növények - hasonlóan a hálás állatokhoz - viszonzták a jótettet, és megvédelmezték a hőst az őt üldöző boszorkánytól. A varázsló készítése sem maradhatott el (zokniból©), hiszen a táltos paripán olyan sebesen tudtunk szállni, mint a gondolat.

Az integrált tábor égisz éri – égisz éri fája

2014 óta 2 turnusban integrált táborokat is tartunk - 2015-ben, mint legjobb múzeumpedagógiai kezdeményezés, Múzeumpedagógiai Nívó díjban is részesült az integrált tábor - melynek célja, hogy a tinédzser korú értelmi fogyatékkal élők és az iskolai közösségi szolgálatos középiskolások kortársaikkal együtt tapasztalják meg a paraszti világ érdekes, szokatlan, egyszerű tevékenységeit, helyeiket, miközben egymást is naponta váltott párokkal még árnyaltabban megismerik, és megértik. Célunk, hogy az értelmi fogyatékkal élők társadalmi elfogadását erősítsük, a fiatalok empátiáját és problémamegoldó intelligenciáját fejlesszük, az intézeti körülmények között, család nélkül élő értelmi sérültek egyhangú életét élményekkel töltsük meg. A fogyatékkal élő gyerekek meglévő ismereteit is elmélyítik az életszerű szituációk a mozgáson, mesén, játékon és az éneklésen keresztül. Különösen emlékeztető a 2015-ben tartott integrált táborunk, amikor „Az égisz éri” fa című népmesét dolgoztuk föl napról napra haladva és közelebb jutva a királylányt elrabló sárkányhoz, különféle próbákat kellett közösen kiállniuk a fiataloknak, egymást segítve minden helyzetben. A visszatérőknek nagy biztonságot jelent az állandó, ismerős környezet és az állandó táborvezetők. Egy

Mesetábor 2021. – A színtársulat

gondolatmenet - a mese íve- szerinti cselekmény, személyi kapcsolatokat érintő, feladatok végrehajtására vonatkozó logikai sor követése, a kitűzött cél állandó ébrentartása, a kínáló lehetőség és módszer kiaknázása nagyban hozzájárul a boldogság megtalálásához a mese világában és azon keresztül a valóságban is.

Mese – táborok 2021-ben

Az idén elsőként tartott *Mesés mesterségek* tábor vezérfonala a mesterségbeli tudáshoz kapcsolódott, hiszen számtalan népmesében kell bizonyítani a szerencsét próbáló hősnek tudását, rátermettségét. Egyik nap például Gulyás Anna (a HolddalaNap Zenekar vezetője) interaktív, zenés mesemondása arra készítette a táborozókat, hogy mesehősök bőrébe bújjanak, feltalálják magukat, énekükkel varázsolva el a többieket. A tábor végére mindenki kiérdemelte az „ezermester levelet”, amit ünnepélyes keretek között osztottunk ki.

Az idén augusztus első hetében zajló *Mesetábor* turnusvezetője és ötletgazdája évek óta S. Bujdosó Tünde, aki külsős múzeumpedagógusként már több éve tart tábori turnusokat is a Skanzenben. Hagyományos népmesemondóként (HaHá végzettséggel) elkötelezett híve az eredeti, adatközlőtől gyűjtött, nem átírt, nem „kigyomlált” népmesék feldolgozásának.

Így nagy hangsúlyt fektet a mese kiválasztására, figyelembe véve az adott tájegységet, a gyerekek létszámát, a fiú-lány arányt, az életkort, a meséhez kapcsolható kézműves tevékenységeket, ami gyakran kiegészül a témába vágó múzeumpedagógiai foglalkozásokkal is. Mindig a mese sokoldalú feldolgozása, kellékeinek elkészítése, dramatizálása, majd a záró napon a szülőknek, családtagoknak tartott előadás áll a középpontban. Az idei 35 fős táborban Tünde mellett Zewde Eszter (Színház-, és Filmművészeti Egyetem drámainstruktur szakán végzett, a Vígszínházban sűgőként működő) fiatal szakember és Kustánné Hegyi Füstös Ilona, aki a Skanzen elhivatott múzeumpedagógusa immáron 39 éve, navigálta a kisebb csoportokban „forgószínpaddal” cserélődő, tevékenykedő gyerekeket. Ezen a nyáron a *Palkó és a varázserejű tölgyfa* című mesét dolgozták föl a természethez és a mese szereplőihöz, helyszíneihez tárgyaihoz kapcsolható tematikus és kézműves foglalkozásokon, a kalandozások, izgalmas helyzetgyakorlatok során. Nagy hangsúlyt fektettek a gyerekek verbális és kommunikációs készségének, társas kapcsolatainak, érzelmi és szociális hozzáállásának fejlesztésére, amit speciális, színházi, és játékos gyakorlatokkal értek el.

A magas létszám miatt kettős szereposztásban játszották el a mesét,

Mesetábor 2021. felkészülés a bajvívásra

így mindenki szerephez jutott, megcsillogtathatta színészi képességeit. A mesék még nagyon közel állnak a kisebb gyerekek fantázia-világához, amiben örömet, problémát, katartikus élményt egyaránt fel tudnak dolgozni a „kijátszás” eszközével, ami egyben a konfliktuskezelésben is segíti őket. A szerepválasztást Eszter szakavatott - a gyerekek egyéniségét gyorsan kiismerő - látásmódja segítette, ami az egyszerű mozdulatokban, színpadi mozgásban, hangeffektusok kelletésében, a karakterek jellemének megnyilvánulásában és a hagyományos nemi szerepek erősítésében is kifejeződött. A főhőssel és a főbb szereplőkkel történő azonosulást nagyban előre lendítette, hogy minden fiú készített fából (saját faragással, ráspolyozással, csiszolással) egy fejszét, ami itt nem csupán a favágók eszköze volt, hanem a megoldhatatlan feladatok jelképévé is vált a mesejátékban. A „boszorkányság”, a gyógynövényismeret a gyapjúval is töltött, „bolyhos” levendulás párnáskák varrásával tárgyiasult, és változtatott mindenkit igazi jó boszorkánnyá, aki nem szeret másoknak ártani, hanem inkább a világ jobbítását szolgálja. A dramaturgia a mese lényeges elemeire, helyszíneire, fordulópontjaira összpontosította a szereplők és a nézők figyelmét, miközben a mesélő kötötte össze saját megfogalmazásában a jeleneteket. A szereplői csoportokat a Skanzen demonstrációs ruhatárából a gyerekméretű, egyszerűsített viseleti

darabok (pl. bő szoknya, kötény, kalap) és eszközök (pl. söprű) tették látványosan megkülönböztethetővé.

A magyar népmesék általában jól végződnek, így a mostani mese is a lakodalmi mulatsággal zárult, ahol mindenki táncra perdült (az egyik ikszes diáknak köszönhetően) a citera muzsikájára. Fantasztikus érzés, hogy minden évben visszatérő és új gyerekek is érkeznek, esetenként vegyes házasságokból, külföldről is azért, hogy a magyar népi kultúrával, gyökereikkel érzékletes módon, hiteles néprajzi közegben ismerkedhessenek, még ha távolabbi kulturális hatások közt is élnek.

Augusztus, és egyben a nyár utolsó Heted7 nyári tábori turnusa az idei második *Mesetábor* augusztus utolsó hetében zajlott, ami még inkább

pozitív kicsengést ad a Skanzen összes nyári táborának. Népmesei lezárásként „itt a vége, fuss el véle!” – de csak a jövő nyár elejére.

Október utolsó hetében, az őszi szünetben is tartottunk napközis tábort. Ez a hét egybe esett az *Állati küldetés* című tematikus héttel, amit a Múzeumok Őszi Fesztiválja keretében szerveztünk. A gyerekek többek között pásztorbotot faragtak, botos táncot tanultak, fonal-pulit készítettek. Úgy érezhették a hét végére, hogy nem csak az „állatok nyelvén tudó juhász” és a „kiskondás” rendelkezik csodás tudással, hanem ők is ennek birtokosává válhattak.

